

Integrale aanpak moet leiden tot vitaal, veilig en aantrekkelijk riviersysteem

LIGT HET PROGRAMMA INTEGRAAL RIVIERMANGEMENT OP KOERS?

TEKST CORIEN LAMBREGTSE | BEELD ISTOCK E.A.

'Ik denk niet dat we door de coronacrisis veel vertraging oplopen'

Bert Boerman

Hans Brouwer

Het Programma Integraal Riviermanagement (IRM) is de nieuwste uitdaging op het gebied van watermanagement in Nederland. Het doel: alle vraagstukken rond rivieren met elkaar verbinden en integraal oplossen. In 2022 moet er een breed programma liggen dat het hele riviereengebied voor de komende decennia toekomstbestendig maakt. Ligt IRM op koers?

Je zou het Programma Integraal Riviermanagement (IRM) als opvolger kunnen zien van het succesvolle Programma Ruimte voor de Rivier. Maar IRM gaat verder. IRM gaat niet alleen over dijkverhoging en rivierverruiming, maar over álle opgaven in het riviereengebied: waterveiligheid, waterkwaliteit, ruimtelijke en economische kwaliteit, zoetwatervoorziening, bevaarbaarheid en natuurwaarden. Die opgaven gaan heel veel partijen aan: het Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten, gebiedspartijen, kennisinstututen, belangenorganisaties, bedrijven en burgers. Dat maakt het IRM-programma dus heel breed en heel complex. De opdracht voor het Programma IRM is in juli 2019 door de minister van IenW vastgesteld. "Het doel is een vitaal, veilig, bevaarbaar, aantrekkelijk en toekomstbestendig riviersysteem", zegt Bert Boerman, gedeputeerde provincie Overijssel en lid van de stuurgroep van het IRM-programma. "Hoogwaardige natuur die samengaat met een krachtige economie. Als de natuur en de ecologische waterkwaliteit op orde zijn, zijn de maatschappelijke opgaven uit de gebiedsagenda's beter in te passen."

Participatieproces

In februari dit jaar was er een eerste IRM-bijeenkomst in Fort Lent. Daar werd het startschot gegeven voor een uitgebreid participatieproces. Vanwege de coronacrisis

loopt dit proces echter anders dan gepland, meldt Hans Brouwer, omgevingsmanager en lid van de kerngroep. "Samenwerking werkt het beste als mensen elkaar ontmoeten en samen dingen doen. Dat lukt nu niet. Maar we zijn hard bezig met de ontwikkeling van een digitaal platform waar we alle kennis rond het programma verzamelen en ruimte bieden voor participatie en discussie. Als dat platform straks in de lucht is, kunnen we de voortgang van het programma beter zichtbaar maken en gaan we meer mensen betrekken."

Boerman ziet het ook positief. "Ik denk niet dat we door de coronacrisis veel vertraging oplopen. De geplande Bouwdagen konden niet door gaan, maar in plaats daarvan zijn er nu online expertsessies, waar mensen heel enthousiast over zijn. En met het digitale participatieplatform kunnen we het bereik verder vergroten."

De focus lag het afgelopen half jaar noodgedwongen op de kenniskant: het verzamelen van kennis voor de verschillende bouwstenen die in het proces worden opgeleverd. Brouwer: "We gaan nu eerst een schifting maken tussen realistische en niet realistische beleidsopties. Daarbij kijken we naar haalbaarheid, maakbaarheid, betaalbaarheid en beheerbaarheid. De uitkomsten beschrijven we in de Notitie Realistische Beleidsopties. Daarnaast onderzoeken we per rivier(tak) wat de verschillende opgaven zijn en hoe deze samenkomen. De Deltaprogramma's Maas en Rijn en de >

verschillende regio's hebben hiervoor veel input geleverd. Dat vatten we allemaal samen in het document *Beeld van de Rivieren*. Dit beeld vormt het ontwikkelperspectief voor de lange termijn. We richten ons op 2050, met een doorkijk naar 2100."

De volgende bouwsteen in het proces wordt de *Notitie Kansrijke Alternatieven*. "Daarin geven we aan wat de alternatieven zijn die we in de plan-MER-procedure gaan uitwerken. Zo komen we tot de bepaling en vaststelling van het *Voorkeursalternatief*. Daarin benoemen we per rivier de sector-overstijgende afwegingen en prioriteiten. Dat VKA verankeren we uiteindelijk in het *Programma onder de Omgevingswet* (POW) IRM. Daar voegen we ook een *Werkwijze* aan toe, met de beschrijving van de governance, de verdeling van verantwoordelijkheden, de financiering en de aanpak. Daarmee krijgt de visie dus ook een beleidsmatige, juridische en financiële basis."

In 2022 moet het Programma onder de Omgevingswet IRM gereed zijn en kan het van start. "Mits we onderweg niet te veel vertraging oplopen", zegt Brouwer. "Maar in feite gaat het echte werk daarna pas beginnen: de uitwerking en uitvoering van het programma per gebied. Reken maar dat het programma jaren gaat lopen. En onderweg passen we het aan en ontwikkelen we het verder. De voortgang hangt ook af van de prioriteit die de politiek eraan geeft. Het zal niet anders gaan dan met het programma Ruimte voor de Rivier; dat is ook door dieptepunten en hoogtepunten gegaan. Maar uiteindelijk is iedereen er trots op."

Twee ontwikkelingen

Het IRM-programma moet antwoord geven op twee ontwikkelingen. De eerste is de klimaatverandering: de zeespiegel stijgt, er komt meer water

RIVIERKLIMAATPARK IJSSELPPOORT

Een van de eerste projecten waar IRM wordt toegepast, is Rivierklimaatpark IJsselpoort. Negen overheden en Natuurmonumenten werken in dit project samen aan een robuust en toekomstbestendig rivierklimaatpark tussen Arnhem en Giesbeek. De plannen zijn tot stand gekomen met inbreng van inwoners, agrariërs en andere ondernemers en met oog voor de uiteenlopende belangen.

Het project legt de verbinding tussen verschillende opgaven: de verruiming van de IJssel, de versterking van de

dijken en een betere bevaarbaarheid van de rivier, ook bij laag water. Daarnaast wordt de waterkwaliteit verhoogd en worden natuurgebieden met elkaar verbonden. Op deze manier komt er ruimte voor een rijkere natuur en voor duurzame landbouw, recreatie en bedrijvigheid. In juli 2020 hebben de partners overeenstemming bereikt over het Voorkeursalternatief. Als de gemeenteraden van de vijf betrokken gemeenten hier in het najaar mee akkoord gaan, kan de planuitwerking van start gaan.

www.rivierklimaatpark.nl

OOIJEN-WANSSUM

Het Noord-Limburgse project Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum is de oplossing voor de hoogwaterproblematiek in het gebied. Het project is momenteel in uitvoering. De aanleiding voor het project waren de twee grote overstromingen van de Maas in 1993 en 1995, met enorme economische schade als gevolg. Dergelijke hoge waterstanden waren sinds 1926 niet meer voorgekomen.

Het totale pakket aan maatregelen heeft als doel om de waterveiligheid

te verbeteren, natuur en landschap te ontwikkelen, de leefbaarheid te vergroten en ruimte te scheppen voor nieuwe economische ontwikkelingen. Zo wordt de Oude Maasarm die in 1996 was afgesloten, weer geactiveerd, worden dijken verlegd en twee hoogwatergeulen gegraven. Daarnaast wordt de haven van Wanssum uitgebreid en wordt een rondweg aangelegd. Als alles nu volgens planning verloopt, is het project eind 2020 gereed.

www.ooijen-wanssum.nl

via de rivieren ons land binnen, er is sprake van extremere regenval en er zijn langere perioden van droogte en hitte. Dit stelt hoge eisen aan de afvoer- en opvangcapaciteit van de rivieren.

De tweede ontwikkeling heeft te maken met de bodemligging van de rivieren. Door menselijke ingrepen zijn de rivieren uit balans geraakt: het zomerbed van de rivieren schuurt uit (erosie) en de uiterwaarden slibben op. Daardoor komt de waterspiegel steeds lager te staan. Dat levert niet alleen problemen op voor de binnenvaart, maar heeft ook gevolgen voor de natuur, de waterkwaliteit en de verdeling en inlaat van zoet water.

Deze ontwikkelingen en opgaven die daar het gevolg van zijn, vragen een integrale aanpak. De gedachte erachter is dat het combineren van maatregelen kansen schept voor de kwaliteit van de leefomgeving en voor recreatie. Omdat het programma zo groot en complex is, wordt het rivierengebied tijdens het proces in delen opgeknipt. Dit biedt betrokkenen de kans om samen tot passende, gebiedsgerichte oplossingen te komen. Tegelijkertijd moeten de integraliteit en samenhang worden bewaakt om te voorkomen dat de oplossing in het ene gebied een nieuw probleem veroorzaakt in een ander gebied.

Brouwer: "Als het over water gaat, kun je geen grenzen trekken. Het water stopt niet. Daarom is er een samenhangende, integrale aanpak nodig. De ene keer vraagt dat een keuze voor rivierverruiming, de andere keer een keuze voor dijkverhoging, maar altijd met aandacht voor de verschillende functies van de rivier en de opgaven in het gebied."

De kunst is volgens hem om oplossingen te bedenken die aansluiten bij de geschiedenis van het gebied en bij de belangen van de betrokken bewoners en bedrijven. "Bij Ruimte voor de Rivier

MEANDERENDE MAAS

Het project Meanderende Maas omvat de versterking van de dijk van Ravenstein tot aan de sluis bij Lith. Het doel van dit project is om de Maas aan de Gelderse én Brabantse zijde meer ruimte te geven en het gebied mooier en economisch sterker te maken. Daarom wordt ook dit project als voorbeeldproject voor IRM gezien.

In het project werken tien projectpartners samen: IenW, Rijkswaterstaat, twee provincies, drie gemeenten, twee waterschappen en Natuurmonumenten. Bewoners, ondernemers en belanghebbers krijgen in alle fasen de kans om inbreng te leveren

In december 2019 hebben de projectpartners overeenstemming bereikt over het Voorkeursalternatief. Het VKA is in juli 2020 definitief vastgesteld door de provincies Gelderland en Noord-Brabant. Naast de doelen op het gebied van waterveiligheid, de Kaderrichtlijn Water en scheepvaart, draagt het VKA bij aan regionale gebiedsopgaven zoals natuur, recreatie en cultuurhistorie. De planuitwerkingsfase gaat in september van start. Het verwachte resultaat in 2028: een sterkere dijk en een prachtig, veilig gebied met ruimte voor mens, rivier en natuur.

www.meanderendemaas.nl

hebben we geleerd dat individuen best willen bijdragen aan een collectief belang als waterveiligheid, als daar maar iets tegenover staat. Als met dit programma ook individuele belangen worden gediend, krijgen we de beste ambassadeurs voor het programma."

Pilot-projecten

Het duurt nog twee jaar voor het programma in de steigers staat. Dat betekent niet dat er intussen niets gebeurt. Er zijn heel wat lopende projecten die als voorbeeld kunnen dienen, zeggen Boerman en Brouwer, zoals de gebiedsontwikkelingen Nijmegen-Lent, Reevediep, Ooijen-Wanssum en Klimaatpark IJsselpoort. Brouwer: "Het ontwikkelen van het IRM-programma is meer dan een theoretische exercitie. Het is belangrijk dat we

voortbouwen op de ervaringen die we samen met alle betrokkenen in de praktijk opdoen."

Boerman sluit daarbij aan: "Laten we vooral aan de slag gaan met pilotprojecten. Die bieden ons de kans om naar relevante verbanden tussen opgaven te zoeken, nieuw beleid te ontwikkelen en integrale oplossingen mogelijk te maken. De ervaringen die we in pilotprojecten opdoen, bijvoorbeeld op het gebied van financiering, samenwerking, besluitvorming en instrumentarium, nemen we mee bij de ontwikkeling van IRM. Dat geldt zowel voor wat er goed gaat, als voor wat er niet goed gaat."

Meer weten over het Programma IRM en de mogelijkheden tot participatie? Kijk op www.bouwplaatsirm.nl